

Nr 91.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde m. m.; given Stockholms slott den 20 februari 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Gustaf Andersson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson:

I årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 4, punkt 38) hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva vattenfallsstyrelsen att å kronans vägnar deltaga i Torröns tredje reglering och i permanent reglering av sjöarna Näkten, Storrensjön, Juveln, Anjan och Kallsjön. I syfte att möjliggöra, att uppkomna reservationer å hittills anvisade särskilda anslag till olika regleringsföretag inom Indalsälvens flodområde skulle kunna disponeras för att bestrida, bland annat, kostnaderna

för kronans deltagande i nyssnämnda två regleringsföretag, hemställde Kungl. Maj:t därjämte om generellt medgivande att disponera anslagen jämväl för andra regleringsföretag inom flodområdet än dem, för vilka anslagen ursprungligen anvisats. Kungl. Maj:ts förslag ha numera bifallits av riksdagen.

Under hänvisning i övrigt till redogörelsen i statsverkspropositionen torde jag här endast få erinra om att vattenfallsstyrelsen i den framställning, som låg till grund för Kungl. Maj:ts förenämnda förslag till riksdagen, meddelade, att Indalsälvens regleringsförening undersökte möjligheterna att företaga ytterligare regleringar. I den mån dessa komme att genomföras så tidigt, att kostnader för regleringarna uppstode före utgången av budgetåret 1942/43, borde enligt styrelsen kostnaderna, i den mån de icke kunde bestridas av förenämnda reservationer å anvisade regleringsanslag, lämpligen utgå av anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag.

I skrivelse den 13 februari 1942 har *vattenfallsstyrelsen* bland annat hemställt, att ytterligare medel måtte anvisas till reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde.

Styrelsen anför till en början, att de av Indalsälvens regleringsförening undersökta regleringsföretagen fått större omfattning än vad som förutsetts. Därjämte hade de på grund av den ansträngda kraftsituationen planerats för mycket snabbt genomförande. Föreningen hade sålunda beslutat reglering av sjöarna Burvattnet, Mjölkvattnet, Korsvattnet och Övre Oldsjön samt partiell reglering av Landösjön, samtliga belägna inom bivattendraget Långans flodområde. Kostnaderna för dessa regleringar, som lämpligen gemensamt kunde benämnas Långans 1:a reglering, beräknades totalt till 2,3 miljoner kronor. Företaget komme att medföra båtnad för kraftverken nedanför Litsvattnet, d. v. s. för vattenfallsstyrelsens kraftverk vid Midskog och Stadsforsen och för de enskilda kraftverken vid Krångede, Gammelängsforsen och Hammarforsen. Styrelsens andel för Midskog och Stadsforsen uppginge till 900,000 kronor, vilket belopp beräknades bliva erforderligt så gott som helt och hållet före utgången av budgetåret 1942/43. Regleringsföreningen hade därjämte genomfört undersökningar för reglering av vissa sjöar inom bivattendraget Hårkans flodområde, och beslut om dessa regleringar väntades föreligga inom de närmaste månaderna. Företaget kunde lämpligen kallas Hårkans 2:a reglering, varvid den redan genomförda regleringen av sjön Hotagen skulle anses utgöra Hårkans 1:a reglering. Totalkostnaden för Hårkans 2:a reglering hade ännu icke fastställts fullt exakt men vore av samma storleksordning som kostnaden för Långans 1:a reglering. Medelsbehovet för styrelsens del beräknades bliva 600,000 kronor före utgången av budgetåret 1942/43. Regleringsföreningen fullföljde därjämte undersökning rörande ytterligare ett par regleringar inom Långans och Hårkans områden, men definitivt förslag och beslut därom kunde icke komma till stånd förrän under nästkommande höst.

De angivna kostnadssiffrorna gällde, anför styrelsen vidare, vid nuvarande prisnivå. Fördelningen på olika intressenter skulle som normalt ske efter

båtnaden av regleringarna. Det hade räknats med att vattenfallsstyrelsen redan från början skulle deltaga med andel för både Stadsforsen och Midskog, eftersom den senare kraftstationen komme i drift mycket snart efter regleringarnas färdigställande. För den mellanliggande tiden erhöle styrelsen vederbörlig räntegottgörelse.

De för regleringsföretagen erforderliga åtgärderna bestode, meddelar styrelsen, huvudsakligen i utförande av dammbyggnader samt vissa relativt obetydliga rensningar. Dessutom komme företagen att orsaka skador, dock icke i mera avsevärd omfattning. Av de sjöar, som berördes av Långans 1:a reglering, låge de fyra först nämnda huvudsakligen inom fjälltrakter utan bebyggelse. Vid några av de berörda sjöarna funnes skog av dålig beskaffenhet. Förutom skada å denna skog uppstode endast viss skada på fisket, varjämte en del åtgärder för flottningen erfordrades. Vid Landösjön funnes bebyggelse utmed stränderna, och här berördes såväl inägor som skogsmark. Dämmningsgränsen skulle emellertid förläggas på sådan nivå, att skadorna bleve av ringa omfattning.

Vinsten av regleringarna bestode, fortsätter vattenfallsstyrelsen, i ökad produktionsförmåga, speciellt av vinterkraft hos de nedanför liggande kraftverken. Vid Långans 1:a reglering komme energitillskottet att erhållas för en kostnad av 0.4 å 0.5 öre per kWh vid de i mitten av år 1944 förefintliga utbyggnaderna. Därest hänsyn toges till ytterligare väntade utbyggnader i Indalsälven, skulle den vunna energien komma att kosta 0.2 å 0.25 öre per kWh. Hårkans 2:a reglering komme att giva energitillskott till ungefär samma kostnad. Storleken av den vid Stadsforsen och Midskog vunna energien vore för vardera företaget omkring 15 miljoner kWh per år.

Om nuvarande ordning för erhållande av tillstånd att deltaga i företag av hithörande slag yttrar styrelsen:

Sjöregleringarna inom Indalsälvens flodområde ha hittills fortgått i vissa etapper. Styrelsen har för varje etapp begärt Kungl. Maj:ts och riksdagens tillstånd att deltaga och samtidigt hemställt om erforderligt anslag. I avslutning härtill skulle styrelsen nu begära tillstånd att deltaga i Långans 1:a reglering samt hemställa om äskande hos riksdagen av ett anslag av 900,000 kronor för budgetåret 1942/43. Rörande Hårkans 2:a reglering skulle motsvarande framställning göras först sedan beslut fattats av regleringsföreningen.

För närvarande forceras genomförandet av de möjliga regleringarna. Regleringsföreningen framkommer med förslag om nya företag, så fort erforderliga undersökningar hinna verkställas, med följd att besluten varje gång avse relativt små etapper. Även själva arbetena efter besluts fattande forceras, varför medelsbehov uppstå, som någon tid dessförinnan icke kunnat förutses. Så länge riksdagen är samlad nästan hela året, finnes möjlighet få dylika medelsbehov tillgodosedda, men olägenheten är, att framställningarna därom få göras utan samband med övriga anslagsäskanden och att i många fall medel måste begäras på tilläggsstat. Vidare må framhållas, att, därest riksdagens tillstånd skall erfordras för varje regleringsetapp, framställning till riksdagen måste göras även i de fall, då medelsbehovet kan täckas ur anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationer och mindre regleringsföretag.

Enligt vattenfallsstyrelsens mening vore en något modifierad ordning för hithörande ärendens handläggning förmånlig. Vad anginge tillstånd till deltagande i olika regleringsetapper föreslår styrelsen, att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen inhämta generellt bemyndigande att lämna dylikt tillstånd. Beträffande anslag borde av varje riksdag äskas det belopp för nästkommande budgetår, som vore beräknat med hänsyn till samtliga förutsedda regleringsföretag och eventuellt med någon marginal därutöver för regleringar, varom förslag kunde framkomma framdeles. Anslagen borde även i fortsättningen beviljas under en gemensam rubrik, Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde, men skulle få tagas i anspråk endast i den mån Kungl. Maj:t lämnade styrelsen tillstånd att delta i respektive regleringsetapp. Om anslagsbehovet för budgetåret 1942/43 skulle beräknas på detta sätt, komme man till sammanlagt 1,500,000 kronor för Långans 1:a och Hårkans 2:a reglering. Skulle därjämte en marginal medtagas för ytterligare planerade regleringar, borde beloppet bestämmas till 2,000,000 kronor.

Därest Kungl. Maj:t icke ville hos riksdagen hemställa om sådant generellt bemyndigande som nyss berörts, syntes det, yttrar styrelsen, önskvärt, att både frågan om Långans 1:a reglering och frågan om Hårkans 2:a reglering nu underställdes riksdagen, trots att den sistnämnda regleringsetappen ännu icke vore definitivt undersökt och beslutad av regleringsföreningen.

Vattenfallsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte dels föreslå riksdagen att för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor till reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde, dels ock bemyndiga styrelsen att delta i Långans 1:a reglering och att härför taga i anspråk ett belopp av 900,000 kronor av anslaget till reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde.

I detta sammanhang torde jag vidare få anmäla en av vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 13 februari 1942 gjord framställning om medel till ytterligare höjning av Suorvadammen.

Styrelsen erinrar till en början om att genom den under åren 1919—1923 utförda regleringen av Suorvasjön från + 95.5 till + 104.0 ett magasin erhållits om 965 miljoner kubikmeter. Genom den år 1937 påbörjade ytterligare regleringen, nämligen från + 104.0 till + 110.8, hade magasinsvolymen ökats med 1,170 miljoner kubikmeter. För dammbyggnaderna hade anvisats 12,950,000 kronor respektive 4,200,000 kronor.

Vidare erinrar styrelsen om att efter meddelat tillstånd enligt lagen den 20 oktober 1939 om tillfällig vattenreglering dämning sedermera kunnat genomföras till + 111.8. Försöksvis hade slutligen dämning till + 112.5 provisoriskt genomförts år 1941. Detta hade åstadkommits genom att vattnet fått stiga 0.5 meter över foten på den 1 meter höga betongbarriär, som uppförts på själva dammkroppen. Under hösten 1941 hade det emellertid vid nordvästlig storm uppkommit stora vattenflöden över barriären, som överköljts av de höga vågorna från den långa sjösträckan. Det förefölle därför, som om dämningen vid nuvarande dammkonstruktion borde begränsas till + 111.8.

Vid dämning till +111.8 uppginge, anför härefter styrelsen, den totala magasinvolymen till 2,330 miljoner kubikmeter. Kostnaderna för hela detta magasin uppginge till omkring 7,500 kronor per miljon kubikmeter. För den första dämningen till +104.0 hade kostnaden varit betydligt högre, nämligen 13,500 kronor per miljon kubikmeter, under det att den senare utvidgningen kostat endast omkring 3,600 kronor per miljon kubikmeter. En hel del förarbeten för utvidgningen hade dock utförts redan i samband med den första etappen.

Styrelsen meddelar, att såväl dämningshöjningen från +110.8 till +111.8 som den försöksvis verkställda höjningen till +112.5 hade kunnat genomföras utan ytterligare anslagsbehov. Av de tidigare beviljade anslagen återstode för närvarande ett belopp av omkring 140,000 kronor, vilket belopp komme att tagas i anspråk för en del vid oförändrat utförande återstående arbeten. Dessa arbeten kunde bli färdiga under den kommande sommaren. Under sommaren innevarande och nästa år komme därjämte vissa underhålls- och förnyelsearbeten att utföras vid Suorvadammarna. Verkställda utredningar hade visat, att man i samband med nämnda arbeten och med ett tilläggsanslag av 1,100,000 kronor skulle kunna genomföra dämning upp till +113.8. Därigenom skulle ett tillskottsmagasin av 410 miljoner kubikmeter erhållas utöver magasinet vid +111.8. Kostnaden bleve för detta sista tillskott icke mer än omkring 2,700 kronor per miljon kubikmeter.

Vid beräkningen av kostnaden har vattenfallsstyrelsen icke medtagit någon del av de fasta avgifterna för transportleden eller sådana kostnader för befäl och administration, som icke nämnvärt påverkas av denna utvidgning med hänsyn till att de nämnda underhålls- och förnyelsearbetena ändå komma att utföras i Suorva.

Det nya tillskottsmagasinet kunde, fortsätter styrelsen, enligt hittillsvarande erfarenheter fyllas endast under 23 år av 25. Under år med låg nederbörd i nordvästra delen av lappmarken bleve sålunda magasinöskningen ineffektiv. Det vore emellertid endast sällan, som vattenbrist i Luleälvsystemet sammanföle med vattenbrist i södra och mellersta Sverige. Så hade exempelvis under de tre senaste åren vattentillgången vid Suorva varit relativt riklig. Det vattentillskott, som erhöles, bleve icke större, än att det kunde utnyttjas medelst nuvarande maskineri i Porjus kraftstation. Dämningshöjningen komme att öka tillgången på vinterkraft med omkring 35 miljoner kilowattimmar under 23 år av 25. Detta vore ett mycket värdefullt krafttillskott. Icke minst med hänsyn till det tillkommande stora kraftbehovet för Norrbottens järnverk vore det önskvärt att gå så långt som möjligt med magasineringen.

Vattendomstolens tillstånd till företaget förutsättes. Ökningen av dämningen till +113.8 kommer icke, meddelar styrelsen, att medföra överskridande av gränsen för det område, som utbrutits från Stora Sjöfallets nationalpark.

Vattenfallsstyrelsen anser, att påbyggnaden av dammen bör utföras under somrarna 1942 och 1943. Av kapitalet skulle 500,000 kronor erfordras för

den första sommarens arbeten. Kostnaderna borde enligt styrelsen kunna bestridas av anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag.

*Departements-
chefen.*

De nu aktuella regleringsföretagen i Indalsälvens flodområde avse reglering av vissa sjöar, ingående i bivattendragen Långans och Härkans flodområden. Genom dessa företag, vilka benämnas Långans första reglering och Härkans andra reglering, därvid den redan genomförda regleringen av sjön Hotagen ansetts utgöra Härkans första reglering, skulle avsevärda energitillskott, särskilt i vad avser vinterkraft, erhållas för en förhållandevis ringa kostnad. Vattenfallsstyrelsen har räknat med att staten redan från början skulle delta i regleringarna med andel för, förutom kraftstationen i Stadsforsen, även kraftstationen i Midskogsforsen, enär denna komme att vara i drift mycket snart efter regleringarnas genomförande. Å staten belöpande andel av kostnaden för Långans första reglering har beräknats till 900,000 kronor. Då beslut om Härkans andra reglering ännu ej träffats, kunna kostnaderna härför ej närmare angivas. Vattenfallsstyrelsen har emellertid beräknat medelsbehovet för båda regleringsföretagen under nästa budgetår till sammanlagt 1,500,000 kronor. Med hänsyn till det rådande läget å kraftförsörjningens område och då, enligt vad som upplysts, de erforderliga uppdämningarna komma att förorsaka endast ringa skador i därav berörda trakter, har jag icke något att erinra emot att staten deltagar i de föreslagna regleringarna och att det för nästa budgetår härför erforderliga beloppet anvisas.

Beträffande kronans deltagande i regleringsföretag gäller för närvarande principiellt, att beslut härom fattas av Kungl. Maj:t och riksdagen. I syfte att snabbt kunna genomföra angelägna mindre regleringsföretag har emellertid från och med budgetåret 1941/42 anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar erhållit vidgat användningsområde, i det att medel av anslaget må av Kungl. Maj:t disponeras jämväl för mindre regleringsföretag. I samband därmed har anslagets rubrik erhållit ändrad lydelse. Kungl. Maj:t äger alltså för närvarande utan riksdagens hörande meddela beslut om deltagande från kronans sida i mindre regleringsföretag, i den mån de kostnader, som kronan härigenom ikläder sig, kunna bestridas av tillgängliga anslagsmedel.

Vattenfallsstyrelsen har nu på närmare angivna skäl ifrågasatt, att generellt bemyndigande borde utverkas av riksdagen för Kungl. Maj:t att ensam besluta om kronans deltagande i regleringsföretag inom Indalsälvens flodområde och att för bestridande av de i anledning av dylika beslut uppkommande kostnaderna ett gemensamt anslag skulle finnas tillgängligt å riksstaten. Detta skulle för varje budgetår till sin storlek beräknas med hänsyn till samtliga vid tillfället förutsedda regleringsföretag, dock med viss marginal för regleringar, varom förslag framdeles kunde uppkomma.

För egen del anser jag icke tillräckliga skäl föreligga att frångå nu gällande ordning, enligt vilken frågor om kronans deltagande i större regleringsföretag, för vilka kostnaderna i vad de falla på kronan icke kunna rymmas inom tillgängliga medel av det nyssnämnda dispositionsanslaget till mindre reglerings-

företag, underställas riksdagens prövning. Den av vattenfallsstyrelsen ifrågasatta ordningen skulle nämligen innebära, att riksdagen i vad avser sådana av Kungl. Maj:t biträdda regleringsföretag, för vilka kostnaderna överstege tillgängliga medel å det gemensamma anslaget, bleve nödgad att framdeles anvisa medel, oaktat riksdagen måhända icke haft tillfälle att taga ställning till frågan om kronans deltagande i regleringsföretagen.

Det belopp å 1,500,000 kronor, vars anvisande jag i det föregående tillstyrkt, torde lämpligen i likhet med vissa tidigare anvisade anslag till reglering av vattendrag inom Indalsälvens flodområde böra anvisas under rubriken Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde.

Vad härefter angår vattenfallsstyrelsens förslag om en ytterligare påbyggnad av Suorvadammen skulle genom en höjning av densamma med 2 meter erhållas en ökning av vattenmagasinet i Suorvasjön med 410 miljoner kubikmeter, eller sålunda omkring 17 procent. Kostnaderna härför äro förhållandevis måttliga, och den ökade vattenmängden kan i sin helhet utnyttjas utan att nya maskinaggregat behöva inmonteras i Porjus kraftstation. Med hänsyn härtill och då det beräknade krafttillskottet är värdefullt på grund av den utveckling, som kraftsituationen i landet undergått, anser jag det angeläget, att den ifrågasatta påbyggnaden av Suorvadammen sker. Vattenfallsstyrelsen har förutsatt, att kostnaderna för dammbyggnadsarbetena, omkring 1,240,000 kronor, skulle bestridas till ett belopp av 140,000 kronor av uppkommen reservation å för Suorvadammens påbyggnad tidigare beviljade anslag och till återstående del av anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag. Då enligt min mening sistnämnda anslag knappast bör tagas i anspråk för ett arbete av ifrågavarande storleksordning och beskaffenhet, anser jag, att särskilt anslag bör beviljas för ändamålet. Vattenfallsstyrelsen har beräknat, att av byggnadskostnaderna ett belopp av 500,000 kronor utöver tillgängliga medel behöver stå till förfogande under nästa budgetår och återstoden under därpå följande budgetår. Anslaget för budgetåret 1942/43 torde därför böra beviljas med 500,000 kronor, därvid jag förutsätter, att reservationen å 140,000 kronor må få tagas i anspråk för det nu förordade arbetet.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva, att vattenfallsstyrelsen må å kronans vägnar träffa överenskommelse om deltagande i Långans första reglering och Hårkans andra reglering;

dels ock å kapitalbudgeten, under rubrik Statens affärsverksfonder, Statens vattenfallsverk, för budgetåret 1942/43 anvisa följande *reservationsanslag* nämligen

till <i>Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde</i>	kronor 1,500,000;
till <i>Påbyggnad av regleringsdammen vid Suorva</i>	kronor 500,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sigurd Lang.
